

491.82

N241

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARIES

STACKS
NOV 19 1975

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXI/3

СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДАНИЧИЋЕВОГ РОЂЕЊА

БЕОГРАД
1975

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXI (нова серија)

Св. 3

САДРЖАЈ

	стр.
СТО ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД ДАНИЧИЋЕВОГ РОЂЕЊА	135
Научници и књижевници о Даничићу (припремио МИЛИЈА СТАНИЋ)	137—140
Рјечник хрватскога или српскога језика ЈАЗУ и његов први уредник Ђуро Даничић (ПАВЛЕ РОГИЋ)	141—150
Око неких старосрпских личних хипокористика (РАДОСАВ БОШКОВИЋ)	151—157
Фреквенција сажетих и несажетих облика у зависним падежима заменица <i>мој, твој, свој</i> и <i>који</i> (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	158—166
О једној појави дисимилације у речима страног порекла (<i>конџинџенџи-конџинџенџи</i> и сл.) (СЛОБОДАНКА БОШКОВ)	167—171
И з о р т о е п и ј е :	
Акцент презимена на <i>-овић (-евић)</i> са двосложном и вишесложном осном (МИЛИЈА СТАНИЋ)	172—183
Д и с к у с и ј а :	
(1) Још о акценту презимена на <i>-овић (-евић)</i> (МИТАР ПЕШИКАН)	183—186
(2) Подаци анкете о акценту презимена на <i>-овић (-евић)</i> (средно МИЛОСАВ ТЕШИЋ)	186—193
Х р о н и к а :	
(1) Четврти међународни састанак слависта у Вукове дане	194—195
(2) Награда Радио-телевизије Београд Речнику САНУ	195—196
(3) Оснивање комисије за српскохрватски језик у Радио-телевизији Београд	196—197
С п о м е н и	
Уз годишњицу смрти проф. Миљивоја Павловића	198—199

АКЦЕНАТ ПРЕЗИМЕНА НА -ОВИЋ (-ЕВИЋ) СА ДВОСЛОЖНОМ ИЛИ ВИШЕСЛОЖНОМ ОСНОВОМ

I

1. Утврђивању књижевног акцента ове категорије презимена (типа *Јовановић*) прилазимо, прво, са разлога што се таква презимена у нас и данас разнолико наглашавају, а друго — што је ова врста презимена квантитативно врло богата, тако да је — не само из научних већ и из практичних разлога — потребно утврдити, колико се год то може, како та презимена треба изговарати у нашем књижевном језику.

У савременој српскохрватској акцентуацији постоје два начина наглашавања презимена типа *Јовановић*.

Први начин: *Јовáновић, Сјојáновић, Сјејáновић, Срејéновић, Обрéновић, Продáновић, Ииња́шовић, Тодóровић* итд. — тј. са уједначеним акцентом, дугим узлазним на слогу непосредно испред суфикса *-овић (-евић)*.

Други начин: *Јòвановић, Сјòјановић, Срèиеновић, Сјèйèиановић, Òбреновић, Прòдáновић, Ииња́шовић, Тòдоровић* итд. — тј. са акцентом основне речи (имена): *Јòван, Срèиен, Сјèйèиан, Òбрен, Прòдáн, Ииња́и, Тòдор, Сјòјан* итд. или, тачније, са акцентом ген. једн. тих имена: *Јòвана* и сл., или придева изведених од тих имена: *Јòванов* и сл.

2. Истоветна појава запажа се и у штокавским говорима са старијом акцентацијом, из које је проистекла и књижевна. Ми форму *Јòван*, у време преласка старе у нову акцентуацију, и нисмо могли друкчије добити него од форме *Јовáн*. Према томе је и форма *Јòвановић*, у књижевном језику, природни наследник форме *Јовáновић*, која још живи, као некњижевна, на неким нашим теренима. Исто тако у старијим говорима постоји и *Јовáндвић* (која одговара типу *Јовáновић*) поред форме *Јовáновић*. Према томе, у анализи ове појаве од значаја су и подаци из тих говора.

3. У случајевима какви су: *Ковáчевић* (ковáч > кòвáч, ген. ковáчá > ковáча, прид. ковáчѐв > ковáчев, през. *Ковáчевић*), *Кайејáновић, Барјакйáревић* и сл. слажу се, разуме се, сви говори, и њихов третман није споран. Наиме, ово је категорија која задовољава обе тежње: акценат се истовремено подудара и са акцентом основне речи (у

косим падежима и придеву) и са типом који тежи томе да постане општи модел, без обзира на акценат основне речи.

4. Сад се поставља, чини и се, најтеже питање: која су то имена или категорије имена која служе као основа за стварање презимена двојаког акцента (*Јовáновић — Јòвановић*). Мислим да на ово типање са сигурношћу не могу одговорити. Оно што се сигурно може рећи јесте да су то имена двосложне и вишесложне основе, да су акценатски веома разноврсна имена која служе за извођење овог акценатског дублета (*Јовáновић — Јòвановић*). Али је, разуме се, исто тако сигурно да међу те многобројне, разноврсне типове не улазе сва наша властита имена, нпр. презимена типа *Рађојевић*, *Блајојевић*.

5. Ваља да овде наведем акценте које сам лично слушао на разним странама: *Ма̀рјиновић* и *Ма̀ријиниовић*, *Мѝловáновић* и *Мѝловáновић*, *Бу̀лаиовић* и *Бу̀лаиовић*, *Ма̀ксимиовић* и *Ма̀ксимиовић*, *А̀ниџијевић* и *А̀ниџијевић*, *А̀ранђеловић* и *А̀ранђеловић*, *Са̀вићевић* и *Са̀вићевић*, *Ла̀кићевић* и *Ла̀кићевић*, *Дра̀ићевић* и *Дра̀ићевић*, *Нѝкишиовић* и *Нѝкишиовић*, *Ђу̀рановић* и *Ђу̀рановић*, *Ђу̀кановић* и *Ђу̀кановић*, *Ра̀дуловић* и *Ра̀дуловић*, *Ма̀ишијашевић* и *Ма̀ишијашевић*, *Па̀вићевић* и *Па̀вићевић*, *Ш̀ћејановић* и *Ш̀ћејановић*, *Сѝћејановић* и *Сѝћејановић*, *Сѝвојадиновић* и *Сѝвојадиновић*, *То̀доровић* и *То̀доровић*, *Ву̀кићевић* и *Ву̀кићевић*, *Об̀радовић* и *Об̀радовић*, *Кр̀смановић* и *Кр̀смановић*, *Го̀лубовић* и *Го̀лубовић*, *Ра̀дивојевић* и *Ра̀дивојевић*, *До̀мановић* и *До̀мановић*, *Об̀реновић* и *Об̀реновић* итд.

6. Да би се јасније уочили акценатски односи, прегледаћемо подробније сама имена која су у основи оваквих презимена. Ево акценатско-морфолошких типова имена у оквиру којих у презименима имамо двојак акценат:

а) *Јòван*, *Ма̀шан*, *Ду̀шан*, *Бу̀лаи*, *До̀ман*, *Јиван*, *Ма̀шан*, *Дамјан*, *Ђу̀кан*, *Ђу̀ран*, *Дра̀иан*, *Јињаи*, *Об̀рад*, *Аврам*, *Кàран*, *Сѝвојан*, *Кòкан*, *Во̀јин*, *Ма̀ршин*, *Го̀ран*, *Мѝлан*, *Мѝјаи*, *Вѝшан*, *Зла̀шан*, *Ђòкан*, *Давид*, *Мѝлић*, *Па̀вић*, *Дра̀ић*, *Бòжић*, *Ву̀кић*, *Ра̀дич*, *Ла̀кић*, *Јовић* и сл. Има још једна ствар у неких од ових имена о којој треба рећи реч-две. Наиме, нека од ових имена, као *Ду̀шан*, *Јòван* и сл., имају каткад и гдегде дуг вокал пред завршним консонантом (сонантом): *Јòвáн*, *Ду̀шáн* и сл., тим самим прелазе у сферу имена (и општих именица) типа: *кòвáч*, *А̀ишиòн*, *Нòвáк* итд. и постају основа за стварање презимена типа *Ковáчевић*, *Новáковић*, *А̀ишиòновић* итд., која у књижевном језику могу имати само тај, дугоузлазни, акценат. Слично колебање запажа се и код апелатива: *ћу̀ран* и *ћу̀рáн*, *сирòшан* и *сирòшáн* итд.

б) *Ср̀еиен*, *Об̀рен*, *А̀ним*, *Јòксим*, *Ку̀зман*, *Кр̀сман*, *Нèс̀тор*, *Дèс̀иош*, *Млáден*, *У̀рош*, *Мѝлош*, *Тòдор*. итд. Акценти именица типа

II

Пре него што пређемо на коментрансање ове појаве, да прегледамо неке податке и ставове о њој у нашој филолошкој литератури — општој, лексикографској и дијалектолошкој, додајући и још нешто материјла.

1. Вук у *Рјечнику* није давао презимена, сем неких ређих, као *Дѣсјошовић*, *Мрђавчевић*, *Шеремешовић* („А четврту у Дрекаловиће На Милића Шереметовића”), па се из *Рјечника* не може ни видети оште акцентатско стање презимена. Ови примери (*Мрђавчевић*, *Дѣсјошовић*, *Шеремешовић*) иду у прилог подударности акцента са именом од ког се изводи презиме. Ни у својим другим списима Вук нема опширнијег материјала који би могао помоћи у решавању овог питања.

2. У „Српским акцентима” Ђуро Даничић има Вуково *Шеремешовић* (стр. 54), затим: *Мрђавчевић*, *рђаковић* (52), *кољикоњевић* (54), *Дрекановић*, *незналовић*, *Ошмановић*, *омаковић* (48).

У „Основама српскога или хртатскога језика” Даничић такође нема много материјала ове врсте. Док имена типа: *Анџоније*, *Арсеније* (74), *Глѣторије* (74—75), *Димитрије* (75), *Веселин* (148), *Дрдиомир* (31) итд. има доста, дотле презимена ни ове врсте ни других нема довољно: *Радивојевић*, *Милдшевић*, *Сиднимировић* (233). На истој страни има: *Десјошовић* (неакцентовано), али и: *дѣсјошовић* (тј. акценовано). У вези са тим Даничић вели: „од основа које се налазе у адјектима посесивнијех . . . *бабовић*, *бѣновић* и *бѣновић*, *дѣсјошовић* . . . *дуждевић*, *краљевић*, *сѣричевић*, *цѣревић*. Тако преко адјектива постају презимена од свакога имена мушкога (као што и гдјекоје између предњих ријечи могу бити и презимена, као *Десјошовић*, *Краљевић*): *Вѣсојевић*, *Милдшевић*, *Радивојевић*, *Сиднимировић* итд.”

Даничићева схватања о овом акцентатском питању нешто се шире илуструју у првом и другом тому *Рјечника* ЈАЗУ (*а-чобо*): *чѣбановић*, *чѣшаковић*, *Арѣнђеловић*, *Арсенијевић*, *Аврамовић*, *Арѣаушовић*, *Акшановић*, *Алаѣовић*, *Андрѣјѣшевић*, *Анђѣлковић* (према *Анђѣлко*), *Анѣшевић*, *Ашанѣсијевић*, *Авдурѣмановић*, *Бѣишевић*, *Бѣрисављевић*, *Бѣривојевић*, *Бѣрисављевић*, *Будисављевић*, *Цѣѣановић* (према: *цѣѣан*, нема: *цѣѣан* или *цѣѣѣн*), *Црѣнѣрчевић*, *Цѣцуловић*, *Цѣвѣјѣишовић* (према: *Цѣвѣјѣиш*, име), *Чѣлуковић*.

3. Тиме долазимо и до најбогатијих извора грађе — великих лексикографских дела. Наиме, два главна извора за материјал који овде разматрамо јесу: *Рјечник хрвајскоѣ или срѣскоѣ језика* Југославенске академије знаности и умјетности (РЈА) и *Речник срѣско-хрвајскоѣ књижевноѣ и народноѣ језика* Српске академије наука и уметности (РСАНУ). Ова два велика речника садрже, поред свега

в. Презимена са оба акцента: *Авакумовић* и *Авакумовић*, *Аврамовић* и *Аврамовић*, *Аксенјијевић* и *Аксенјијевић*, *Арслановић* и *Арслановић*, *Арсеновић* и *Арсеновић*, *Божјићевић* и *Божјићевић*, *Борашиновић* и *Борашиновић*, *Вишановић* и *Вишановић*, *Вукмировић* и *Вукмировић*, *Гађиновић* и *Гађиновић*, *Главановић* и *Главановић*, *Главаревић* и *Главаревић*, *Гдљубовић* и *Голубовић*, *Горановић* и *Горановић* и многа друга.

4. У новосадском „Правопису српскохрватског књижевног језика” нема, разуме се, ни близу толико овог материјала колико га има РЈА и РСАНУ, али га ипак има:

а. са оба акцента: *Милчиновић* и *Милчиновић*, *Милићевић* и *Милићевић*, *Миличевић*, и *Миличевић*, *Мијајшовић* и *Мијајшовић*, *Михановић* и *Михановић*, *Михајловић* и *Михајловић*, *Миховиловић* и *Миховиловић*, *Недџљковић* и *Недџљковић*, *Недџљковић* и *Недџљковић*, *Павићевић* и *Павићевић*, *Прибићевић* и *Прибићевић*, *Прибичевић* и *Прибичевић* итд.;

б. само повучен акценат: *Јовановић*, *Михајловић*, *Михаљевић*, *Павичевић* итд.;

в. само акценат основне речи: *Михуновић*.

4. Ни у једном од ова три извора (РЈА, РСАНУ, Правопис) изричито се не коментарише ова појава, али већ сама пракса у њима има донекле карактер изјашњења и опредељења њихових аутора. Један од коаутора РЈА, Томо Маретић, и изричито је коментарисао разматрани акценатски однос, о коме у својој знаменитој граматици вели:

„Именице на *-овић* држе се понајвише акцента темељне ријечи ... И презимена се држе темељне ријечи: *Јованић* и *Јовановић* од: *Јован*, *Ковачевић* од *ковач*, ген. *ковача*, *Мајсиминовић* од *Мајсими*. У многим се крајевима говори *Јовановић*, *Мајсиминовић*, *Прерадовић*, *Веселиновић* мјесто правилнога *Јовановић*, *Мајсиминовић*, *Прерадовић*, *Веселиновић* (: *Јован*, *Мајсими*, *Прерад*, *Веселин*) и.т.д., а то је аналогија према презименима, којима такав акценат по закону припада, на пр. *Ковачевић*, *Маринковић* (од: *Маринко*) [у Рјечнику ЈАЗУ стоји: *Маринко* (*Маринко*) и *Маринковић* (*Маринковић*) — што се не уклапа сасвим у Маретићева схватања; обрадио Будмани — нап. М. С.], *Новачковић* (од: *Новак*, ген. *Новака*) и др.”¹

5. И Берислав Николић је разматрао ову појаву, о којој, поред осталог и у вези са тим, каже: „Презимена изведена од присвојних придева на *-ов* којима је у основи именица која не припада акц. типу *ковач*, *ача* немају доследно акц. основних придева. Поред

¹ Т. Маретић: *Грамаишка и сиилисишка*, Загреб 1931, стр. 279.

примера с очуваним акц. (*Павловић, Пећировић, — Мџксимовић; — Јовановић, Прерадовић; — Милџшевић; — Веселиновић* и сл.) врло је чест и акц. (') на слогу трећем од краја: *Павловић: — Максимиовић; — Јовановић, Прерадовић; — Милџшевић; — Веселиновић*. Маретић оправдано овај дуги акц. тумачи утицајем примера типа *Ковачевић* (о. с. 279). Разуме се да је тај утицај још логичнији у говорима где се јавља акц. *Јован*"².

6. Код М. Стевановића, у „Савременом српскохрватској језику”, има само: *Јовановић, Милџшевић, Милићевић, Раѓичевић, Барјакшићревић, Кайеићновић, Ковачевић, Борисављевић, Будисављевић, Раѓосављевић, Љубисављевић*. Како ово дело има и нормативну намену, наведени примери имају карактер принципијелног изјашњења.

7. Наши ранији дијалектолози нису, уопштено говорећи, поклањали посебну пажњу презименима ове врсте. То се, међутим, не може рећи за нова и најновија дијалектолошка испитивања и одговарајуће радове. Навешћу пример-два.

Берислав Николић, у чланку „Прилог за утврђивање српскохрватске нормативе акцентуације” наводи: „Ова презимена колебају се у акценту: *Аврамовић* (Прич. [Причиновић у Мачви] 5) — *Аврамовић* (Прич.); *Дамјановић* (Прич.) — *Дамљановић* (Прич.); *Недељковић* (Прич.), *Недељковић* (Прич.)... Лично име *Маринко* такође има двојак акц.: а) *Мари́нко* (БР [Баново Поље у Мачви] X 5, Прич. X 4) и б) *Мари́нко* (Н [Ноћај], Прич., Бад. [Бадовинци])”³. В. Николић вели „колебају се”, што би се могло протумачити да је реч о истим презименима.

8. Мирослав Николић, у свом раду „Говор села Горобиља”⁴, наводи: а) акценат основне речи: *Гавриловића* брдо, *Димитријевића* поток (703, 85), *Јџксимовића* поток, *Урошевића* брдо, *Чдланковића* потес (704, 86), *Авакумовић, Бдићевић, Вјдаковић, Вилдицијевић, Вукдишиновић, Гавриловић, Димитријевић, Јџксимовић, Кдларевић, Мдшићевић, Мијдиловић, Обрадовић, Павићевић, Ракићевић, Симџуновић* (706, 88); б) повучен акценат: *Јакџљевића* брдо (703, 85), *Јовановић, Милићевић, Миловановић, Трифуновић, Филиповић* (706, 88). Као што се види, акценат основне речи је ипак претежнији посред једног села крај Ужичке Пожеге! Усмено ми је саопштено да је у Прилипцу код Ужичке Пожеге *Мажиторовић*, а никако *Мажсџбровић*. Он ми је исто тако рекао да је, испитујући златиборске говоре, чуо у селу Бјелуши *Раѓосављевић*.

² Акцентнај изведених именица у српскохрватском књижевном језику, Наш језик, књ. XIII, св. 1—2, стр. 108.

³ Наш језик, и. с., књ. XIII, св. 3—5, стр. 255.

⁴ СДЗБ XIX, Београд, 1972.

9. У мом, ускочком говору је само: *Крџмановић, Тодоровић, Пердшевић, Булашковић, Јовановић, Јовићевић, Милићевића* долина итд., дакле акценат основне речи.

III

У анализи ове појаве требало би пре нормативне оцене (утврђујући, у ствари, елементе за њу) одговорити на два питања:

прво, етимолошко: који акценатски односи представљају старо наслеђе, а који су нови, аналошки, резултат угледања на друге случајеве и акценатске продуктивности;

друго, из области дијалектологије или лингвистичке географије: каква је територијална распрострањеност једног и другог типа, односно једне и друге тенденције.

1. а) Није спорна старина односа *ковѣч, ковѣчев: Ковѣчевић*, одн. *ковѣч, ковѣчѣв: Ковѣчѣвић*.

б) Као дублетски, овај однос је и шире заступљен, јер форма *Јовѣн* и данас живи у неким нашим говорима; исп. и св. (односно Св.) *Јовѣна* (ген.) у цркв. и иначе. Тако је и форма *Душѣн*, поред *Душан*, доста распрострањена. Према томе, форме *Јовѣновић, Душѣновић, Тешиѣновић* итд. можемо посматрати као изворне, а не аналошке (у односу на тип *Јовѣн*).

в) И други изговор (*Јовановић, Вукѣшиѣновић* итд.) теоријски је сасвим јасан и није спорна његова етимолошка изворност. Он почива на акценту генитива једине имена од којих су презимена ове врсте изведена или на акценту придева: ген. једн. *Јовѣна*, прид. *Јовѣнов* — презиме *Јовановић*. Исто тако није спорно да су акценти типа *Милѣшевић, Филипѣвић, Обрѣговић, Веселиновић* млађег типа, добивени аналогизом.

2. Што се тиче територијалне распрострањености ове категорије акцената, систематски скупљаних података засад немамо, али мислим да се могу констатовати неколике поуздане ствари:

а) на западу и југозападу српскохрватске језичке територије преовлађује акценат основне речи у показаним презименима; у источним и источнијим крајевима српскохрватске језичке територије обичан је превучени акценат, али је чест и непревучени; ово је главна и генерална, уопштена констатација у вези са теренском распоређеношћу ових акцената;

б) зоне, у погледу овог акцента, нису искључиве, и у западној се, додуше ређе, изговара превучени акценат, тј. дугоузлазни, док се у источној изговара, поред редовног превученог, и акценат основне речи, и то доста широко;

в) већ се створио извешан слој оних који изговарају исто презиме са оба акцента.

Видели смо у одељку II неке податке који сведоче о оваквој распрострањености наших типова.

Могу још рећи да је већина презимена наведених у т. 5 одељка I била акценатски различита у двома поменутиим главним сферама: *Крсмáновић, Обрáдовић, Ђурановић, Сáвићевић, Мáришиновић* итд. (западна и југозападна сфера) и *Крсмáновић, Обрáдовић* итд. (источна сфера).

IV

Још је сложеније одговорити на питање: који од та два система наглашавања има књижевну предност, онај први: *Јовáновић* или онај други: *Јòвановић*? Или можда књижевну вредност треба признати за оба система: *Јовáновић* и *Јòвановић*?

1. Мора се рећи да су обадва ова начина наглашавања (*Јовáновић* и *Јòвановић*) сасвим у духу општег система наглашавања у нашој модерној акцентуацији, тј. да су одлика наше савремене, књижевне акцентуације, да су књижевна оба ова изговора.

2. У вези са схватањима акцента презимена типа *Јовановић* од стране Маретића налазим да треба дати неке напомене, јер би се могла двојоко схватити Маретићева констатација: „У многим се крајевима говори *Јовáновић, Максíмовић, Прерáдовић, Веселиновић* мјесто правилног *Јòвановић, Мáксимовић, Прерáдовић, Веселиновић* (: *Јòван, Мáксим, Прерáг, Веселин*)“. Наиме, појмови „правилан“ и „неправилан“, не само на другим пољима већ и на лингвистичком, релативни су: о њима се може говорити у нормативном смислу (нпр. правилно и неправилно писање) и у смислу одржавања одређених категоријских односа и образаца (нпр. правилни и неправилни глаголи). Само у овом другом смислу може се говорити о правилности презимена *Јòвановић* различито од његове акц. форме *Јовáновић*. Прва форма је законито, правилно настала од *Јòванов* < *Јòван*. Форма *Јовáновић* доцнијег је, постериорног, секундарног постања; настала је, по Маретићевим речима, према презименима типа *Ковáчевић*.

3. Макар Маретићеве речи и немале никакав нормативни сми-сао, типу *Јòвановић* давала се извесна предност у РЈА, мада је приметна и одређена еволуција. Видели смо, наиме, да је Даничић у својој секцији РЈА дао изразиту предност непревученом акценту, што је касније ублажено. Карактеристично је за ову тезу то што су у РЈА презимена типа *Љубисављевић* акцентована углавном по источном типу: *Љубисáвљевић* (обрађивач Будмани), *Милосáвљевић* (обрађивач Т. Маретић) итд., а не по западном, као што је у

овом речнику раније чињено: *Борисављевић* (обрадио Ђ. Даничић). Мора бити да су се све више увиђале снага и распрострањеност овог акценатског типа (*Љубисављевић*), па је тако и поступљено. Међутим, доста времена после оног *Борисављевић* и *Љубисављевић*, у РЈА нису акцентована истоврсна презимена као *Рагосављевић*, *Стианисављевић*, (али јест *Владисављевић* — ранији систем акцентовања) итд. Можда је то због тога што и многе друге речи — опште и властите — нису акцентоване у неколико завршних томова овог великог рјечника. Процент акценатског типа *Јовановић* према проценту типа *Јовановић* врло је мали у РЈА, а још је мањи проценат дублетских акцената.

4. Напротив, у Речнику САНУ дублетска решења су најчешћа, Извукао сам свега 118 презимена и од тога је било дублета 77, акцената основне речи 19, а са превученим акцентом 22. Као што се види, број презимена са двојаким акцентом далеко је изнад остала два појединачна типа акцената. Одавде се, најпре, види да се у РСАНУ без резерве признаје књижевна вредност и превученом акценту (правилност оног другог типа није ни била спорна), за што свакако има довољно основа.

Маретићева констатација да се тип *Јовановић* говори у многим крајевима и Николићева да је врло чест речит су аргуменат у прилог књижевне вредности тог типа. Врло је карактеристична за овај случај, тј. за утврђивање књижевне вредности оба ова акцента, и констатација „сад је по сријемском говору обичније *Јовановић*“, дата у РЈА иза одреднице *Јовановић*. То значи да је још Будмани (он је обрадио овај део *Рјечника*) могао констатовати живо присуство превученог акцента ове врсте презимена.

С друге стране, за третман у Речнику САНУ карактеристичан је врло велики степен заједништва овог дублетског акцента: *Авакумовић* и *Авакумовић*, *Аврамовић* и *Аврамовић*, *Живадиновић* и *Живадиновић*, *Јовановић* и *Јовановић* итд. Свакако су се тог принципа држали наши правописци у Правопису наших двеју Матица. Као што смо већ навели, у том Правопису највећи је број ових презимена са дублетским акцентом: *Милићевић* и *Милићевић*, *Мијашиновић* и *Мијашиновић*, *Михановић* и *Михановић*, *Негелковић* и *Негелковић* итд. Даља чињеница која иде у прилог заједништва овог дублетског акцента јесте да у нас данас има доста људи који изговарају исто презиме са оба акцента (*Аћимовић* и *Аћимовић*). Да је то тако, свакодневно нас уверавају, поред свега другог, наши телевизијски спикери као и спикери радио-станица широм српско-хрватске језичке територије.

У оквиру ових општих принципа у Речнику САНУ долазе до изражаја и поједини специфични моменти. Мислим, на пример, да је сасвим природно што је даван само један акценат у случајевима

кад се сматрало да неко презиме није целонародно, већ да је везано за један крај, нпр. *Јорѓановић* (име *Јордан*). И сам редослед навођења равноправних варијаната није увек случајан, механички. Тако би се могло узети да је намерно у РСАНУ метнуто нпр. прво *Гађинових* (зато што се онде, у Босни и Херцеговини, првенствено тако каже), па *Гађинових* (зато што свет из источнијих крајева тако изговара то презиме), али је, насупрот томе, стављено *Јовановић* (зато што свет из источних крајева готово само тако каже), па *Јовановић* (зато што тог акцента нема на истоку, али је правилан). Али мислим да ово одређивање по првом месту није, у овом случају, битно, не чак ни значајно. Форме *Јовановић* и *Јовановић* су оглашене за равноправне, и то је битно, а то што се форма *Јовановић* налази на другом месту — није битно, јер обе форме нису могле бити стављене на прво место.

5. Извршио сам и једну анкету међу шест чланова Института за српскохрватски језик, од којих су два била са западних и југозападних страна, један из Новог Сада, а један из Београда, један из западне Србије и један из источне Србије. Изговарали су 30 презимена. Готово сви су изговорили сва презимена са дугоузлазним акцентом, чак и они са запада и југозапада, што значи да су прихватили источни акценат. Новосађанка је све изговорила са дугоузлазним (*Анијонијевић*, *Крсмјновић* итд.), сем *Домановић*, које је изговорила и *Домановић* и *Домановић*. Троје је изговорило *Домановић*. Презиме *Маршиновић* већином је тако изговорено, али и *Маршиновић*. Троје је изговорило и *Сидејановић* и *Шидејановић*. Троје је изговорило *Продановић*, а троје *Продановић*. Као што сам већ рекао, основна оријентација је дугоузлазни, али се каткад осећа и превирање, колебање и наученост.

6. Мислим да је сад, после свега што је овде речено у вези са тим питањем, јасан и недвосмислен одговор, који може поелужити и као општи закључак:

У српскохрватском књижевном језику правилна су и равноправна оба акцента: акценат основне речи и повучени акценат у презименима типа *Јовановић*, тј. књижевно је и *Јовајновић* и *Јовановић*.

При овоме треба имати на уму да у нашем књижевном језику има дублета чија су оба дела подједнако вредна, равноправна у језичком осећању наших људи, али их има таквих од којих је један дублетски члан својствен, познат, близак једнима, а други другима, има, дакле, дублета чији чланови не покривају целу територију српскохрватског језика, већ поједине њене делове. Тако се, рецимо, *вући* појављује на једним, а *вџи* на другим теренима, а оба су облика — и *вући* и *вџи* — књижевна. Нешто слично могло би се рећи и за презимена о којима овде говоримо. Негде се изговара само

Тодоровић, а негде само *Тђдоровић*. И нека! Обоје је добро. Овај дублет није, дакле, јединствен у нашем језику, већ се цепа на регионе. Само једним својим делом, као што смо рекли, он је јединствен, тј. оба су акцента обична у језичком осећању говорника.

7. Стиче се утисак да се у ову акценатску категорију уклапа огроман број етника нашег језика. Вук у *Рјечнику* има *Кђранђвчанин* и *Каранђвчанин* („Еiner von Каранђвас“). У РСАНУ налазимо: *Дђбрђвчанин* и *Дубрђвчанин* итд. Као што се види, исти су акценатско-квантитативни односи као и у презименима типа *Недђљковић* и *Недељковић*, па би се на основу тога могло рећи да се решавањем акценатског питања презимена типа *Јовановић* решава и акценатско питање етника типа *Дубровчанин*. Међутим, овде има доста формацијских и других, па отуда и акценатско-квантитативних специфика, што изискује посебну подробну анализу.

Милија Станић

Дискусија

ЈОШ О АКЦЕНТУ ПРЕЗИМЕНА НА *-ОВИЋ*/*-ЕВИЋ*

(уз чланак М. Станића)

Питање изворних и аналошких ишиђова. У цуцком и осталим староцрногорским говорима, чијим сам се испитивањем и сам бавио (исп. Српски дијалектолошки зборник XV), одлучно преовлађују презимена која задржавају акценат основне речи: *Томђновић*, *Башрђневић*, *Вурђчковић*, *Мићђновић* итд. Ипак има примера и за тип *Јовђновић*. Такво је, као усамљен случај, најпре само то презиме (*Јовђновић*), иако је име искључиво *Јовђн* (констатовано сам, међутим, колебање *Милђн* и *Миљђн*, али ми није познато одговарајуће презиме). Остали случајеви чине одређену категорију, јер се изводе само од једног типа имена: *Томђшевић* од *Тђмђш*, *Бођђндовић* од *Бђђђн*, *Новђкдовић* од *Нђвђк*, *Шћеђндовић* од *Шћеђн*.

Ово ће бити изворни акценат, а не аналошки. Уједначавање по аналогји у овим крајевима пре је текло у супротном смеру, потискујући суфиксални акценат присвојног придева и презимена у корист акцента основне речи, тако да је данас само *Бђђђнов*, *Миљошев* итд. Ипак се старији акценат чува у неким топонимима (*Бођђнђв Крај*, *Драђошеђв Дђ*). То би значило да је постојао још један основ (поред утицаја типа *Ковђчевић* и дублетизма *Јђван*